

Stanisław Nowak

O polskim prawie ubezpieczeń gospodarczych w kontekście wymogów "acquis communautaire" UE : (reasumpcja stanowisk prezentowanych w pracach izby)

Zeszyty Prawnicze 4/2, 93-108

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW NOWAK

Izba Gospodarcza Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka

O POLSKIM PRAWIE UBEZPIECZEŃ
GOSPODARCZYCH W KONTEKŚCIE WYMOGÓW
ACQUIS COMMUNAUTAIRE UE
(REASUMPCJA STANOWISK
PREZENTOWANYCH W PRACACH IZBY)

Te ważne i rozległe kwestie są od początku ubiegłego roku przedmiotem prac analitycznych, studiów i dyskusji Izby.

Już na zjeździe założycielskim w czerwcu 2002 r. powołany został społeczny zespół ds. reformy prawa o umowie ubezpieczenia, tego fundamentu tak rozległej i złożonej dziedziny prawa, jakim jest obszar określany umownie prawem ubezpieczeń gospodarczych (dla odróżnienia od społecznych, ciężających o wiele mocniej do obszaru prawa administracyjnego).

Były obszernie omawiane podczas konferencji naukowej „Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego”, zorganizowanej wraz z Wyższą Szkołą Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego 25 kwietnia 2003 r.

„Rewolucja” w polskim prawie ubezpieczeniowym, zapoczątkowana pakietem ustaw z dnia 22 maja 2003 r. i mnogością przepisów wykonawczych do nich (sam tylko Minister Finansów zdążył do końca ub. r. wydać 48 rozporządzeń i 1 zarządzenie) skłoniła Izbę do podjęcia poważnych prac studialnych, w tym na temat dalszych niezbędnych zmian w prawie polskim, których konieczność wynika z wymagań akcesyjnych.

Już w maju ub. r. Izba przedłożyła projekt programu kształcenia pośredników ubezpieczeniowych, spełniającego wymogi europejskie¹.

Przygotowując planowaną na maj br. międzynarodową konferencję naukową „Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego A. D. 2004”, Izba zorganizowała w grudniu ub. r., wraz z WSE-I w Warszawie, seminarium „Wpływ nowych uregulowań prawnych na strukturę, układ i treść ogólnych warunków ubezpieczeń”, a w styczniu br., wraz z WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, na temat „Rozwój gospodarki oparty o wiedzę: EDUKACJA UBEPIECZENIOWA”.

Kwestie przyswojenia *acquis communautaire* UE w prawie polskim o pośrednictwie ubezpieczeniowym były konsultowane ze Stowarzyszeniem Polskich Brokerów Ubezpieczeniowych i Reasekuracyjnych, Ogólnopolskim Stowarzyszeniem Pośredników Ubezpieczeniowych i Finansowych, Izłą Polskich Brokerów Ubezpieczeniowych i Reasekuracyjnych oraz Polską Izłą Pośredników Ubezpieczeniowych i Finansowych.

Inicjatywa takich konsultacji wśród wszystkich organizacji samorządowych pośredników ubezpieczeniowych wyszła od Tomasza Mintofta-Czyża, członka Zarządu BIPAR, Międzynarodowej Federacji Pośredników Ubezpieczeniowych i ich wyniki, koncentrujące się na ochronie wykonywania działalności pośredniczej, zostały przezeń zakomunikowane Ministerstwu Finansów. IGUiOR złoży własną opinię, uwzględniającą ustalenia z seminarium odbywanego na ten temat 19 kwietnia br.

Izba proszona była przez podsekretarza stanu w Ministerstwie Finansów, Igora A. Chalupca, w końcu lutego i na początku marca br., o konsultacje w sprawie zagadnień i wątpliwości związanych z koniecznością przyjęcia postanowień Dyrektywy Parlamentu Eu-

¹ Został on zaprezentowany m.in. w materiałach konferencji naukowej „Procesy integracyjne w Europie a ubezpieczenia w Polsce” – odbytej 20-21.11.2003 na Politechnice Radomskiej, Radom 2003, w referacie S. NOWAKA, S. J. PODLEWSKIEGO, *Edukacja ubezpieczeniowa*, s. 197-2003.

ropejskiego i Rady z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie pośrednictwa ubezpieczeniowego oraz w sprawie nowelizacji ustaw z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej i o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK.

1. JAKOŚĆ STANOWIONEGO W POLSCE PRAWA

Niedawna (22 stycznia br.) konferencja nt. „Stanowienie prawa gospodarczego”, zorganizowana pod auspicjami i z udziałem Wicepremiera, Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Prof. dr. hab. Jerzego Hausnera, doprowadziła, m.in., do diagnoz:

– Polski system prawa gospodarczego ma wiele wad. Należą do nich nadmiar uregulowań, niestabilność, skomplikowanie i brak przejrzystości. Duży problem stanowią także błędy proceduralne i nadmierna łatwość zmieniania prawa.

– Prawo powinno służyć rozwojowi gospodarczemu i dlatego bardzo ważne jest, aby prawo było stabilne i przewidywalne. Każda nowa regulacja czy zmiana już istniejącej, obojętnie jak trafna, podnosi koszty działalności przedsiębiorców. Nasz system tworzenia prawa gospodarczego, w którym jedna nowelizacja goni następną, jest zatem nie tylko zabójczy dla prowadzących działalność gospodarczą, ale także sprzyja stopniowemu psuciu dobrych rozwiązań, w wyniku czego znika logika i spójność systemu, a pojawia się formalizacja, restrykcyjność i uznaniowość².

– Wiele osób pokłada nadzieję na naprawę państwa w Unii Europejskiej – w wyniku konieczności dostosowania prawa oraz instytucji do standardów europejskich, a także wpływu oraz nacisku pośredniego i bezpośredniego instytucji unijnych.

– W uzasadnieniach większości nowych aktów prawnych znajduje się informacja, że wydania ich wymaga prawodawstwo unijne. Mnożenie ustaw w związku z dostosowywaniem naszego prawa do

² Wystąpienie Jerzego Hausnera.

ustawodawstwa wspólnotowego nie zawsze jest konieczne. Zgodnie bowiem z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, nie stanowi naruszenia traktatu sytuacja gdy państwo nie zmienia swoich norm prawnych, jeżeli cel dyrektywy może być osiągnięty w drodze odpowiedniej wykładni obowiązujących przepisów prawa, albo w drodze wykładni zgodnie z ogólnymi zasadami prawa wewnętrznego.

– Jeżeli chcemy zająć znaczące miejsce w UE, godne naszych ambicji i możliwości, jeżeli chcemy być szanowanym w świecie partnerem, musimy umacniać nasze procedury, instytucje, tworzyć dobre, stabilne prawo. Tęgo zadania nikt za nas nie wykona.³

Niewiele trzeba dodać i niczego ująć, zawężając temat do prawa ubezpieczeń gospodarczych.

2. DOBRE PRAWO TO PRAWO STABILNE

Izba stoi na stanowisku, iż nowelizowanie ustaw *ad hoc*, bez głębokiej merytorycznej potrzeby jest niedopuszczalne. Sprzeciwiała się, m.in. w listach do marszałków Sejmu i Senatu, projektowi, który przybrał – niestety – kształt ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK⁴, dokonującej nowelizacji w pierwszym miesiącu obowiązywania ustawy w kwestii drobnej i to takiej, która nie powinna budzić wątpliwości (powiadamanie Policji jako żywo nie oznacza jej wzywania) i która od razu znalazła wyjaśnienie w miarodajnych wykładniach, m.in. Rzecznika Ubezpieczonych, a podjętej dla taniego poklasku i z pobudek populistycznych. Sprzeciwiała się również pomysłowi kolejnej nowelizacji tejże ustawy, posuwając się w erystycznym zapale aż do wytknięcia Ministerstwu Finansów, że zmienianie ustawy co miesiąc może narazić na zarzut działalności sprzecznej z art. 2 ustawy z dnia

³ Wystąpienie Małgorzaty Okońskiej-Zarembiny, Podsekretarza Stanu w MGPIPS (podkr. nasze, IGUiOR).

⁴ Dz.U. Nr 26, poz. 225.

2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, której przepisy obowiązują bezpośrednio (art. 8).

3. ZNAJOMOŚĆ PRAWA EUROPEJSKIEGO

Już układ stowarzyszeniowy⁵ nakładał obowiązek przetłumaczenia na język polski całości dorobku prawnego Wspólnot Europejskich, w terminie do końca ub. r. Obowiązek ten nie został wykonany. Tam gdzie Urząd Komitetu Integracji Europejskiej dokonał translacji, życzył sobie opatrywania wersji polskich klauzulą

„Tłumaczenie udostępnione przez Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. Wyłącznymi tekstami autentycznymi aktów prawa wspólnotowego są teksty w językach urzędowych Wspólnot Europejskich opublikowane w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej. Treść tych dokumentów może ulec zmianom w trakcie prac finalizacyjnych dokonywanych przez służby prawne instytucji Unii Europejskiej. Wersje sfinalizowane polskich przekładów aktów prawnych Unii Europejskiej dostępne są na stronach internetowych: <http://www.europa.eu.int/eur-lex/en/accession.html>

16 marca 2004 r. portal „EUROPA” (<http://www.europa.eu.int/>) otrzymał wersję polskojęzyczną. Nie oznacza to – niestety – że „wersje sfinalizowane polskich przekładów” uznać można za poprawne. Przeciwnie, roją się od błędów i nieścisłości, co sprawia, że prawo europejskie w wersji godnej swego miana dostępne jest w Polsce po angielsku. Nikła zaś i płytka znajomość tego języka, zwłaszcza w pokoleniach starszych, oznacza rychły zamęt w orzecznictwie i lawinę odwołań do instancji europejskich.

O podejściu do zagadnienia znajomości prawa europejskiego świadczy zresztą najlepiej ponad już półroczna dyskusja o projekcie traktatu

⁵ Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 11, poz. 38)

ustanawiającego Konstytucję dla Europy, tocząca się li tylko wokół jednego z 465 artykułów i jednego (z 5) protokółów do niej, składającego się raptem z artykułów dwóch. Polski tekst projektu, umieszczony w witrynie internetowej UKIE i tamże jedynie dostępny, jak roił się na początku od błędów literowych, tak roi się nadal, co świadczy chyba najlepiej, że nikt go nie czytał. Ale stał się pretekstem do największego sporu politycznego ostatnich miesięcy („Nicea albo śmierć”)!

Eufemizmem jest więc próba zdiagnozowania poziomu znajomości prawa europejskiego jako zatrzważająco niskiego.

4. O POPRAWNE UNORMOWANIE INSTYTUCJI UMOWY UBEZPIECZENIA JAKO FUNDAMENTALNEJ INSTYTUCJI POLSKIEGO PRAWA UBEZPIECZENIOWEGO

Od szeregu już lat zarówno w teorii⁶ jak i praktyce ubezpieczeniowej^{7,8} dominuje słuszny pogląd zakładający, że zbudowanie spój-

⁶ Por. np. A. WASIEWICZ, E. KOWALEWSKI, *Postulowany kształt umowy ubezpieczenia w kodeksie cywilnym*, «PiP» 48.11-12 (1993), s. 11-12 oraz E. KOWALEWSKI, *Prawo ubezpieczeń gospodarczych – ewolucja i kierunki przemian*, Bydgoszcz 1992 oraz TENŻE, *Reforma polskiego prawa ubezpieczeń gospodarczych w latach 1990-2001*, [w:] *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, IV, Poznań-Bydgoszcz 2002, a także TENŻE, *Regulacja prawa umowy ubezpieczenia ‘de lege lata’ i ‘de lege ferenda’*, [gdzie i w którym roku wydane]; J. ŁOPUSKI, *Pogląd na właściwą strukturę ustawodawstwa ubezpieczeniowego, a w szczególności właściwy podział regulowanej materii w proponowanych projektach ustaw ubezpieczeniowych*; a także M. ORLICKI, *Uwagi o projekcie zmian przepisów kodeksu cywilnego dotyczących umowy ubezpieczenia*” [w:] *Materiały konferencji naukowych, Problemy i kierunki uregulowań rozwoju polskiego rynku ubezpieczeniowego odbytej 22 marca 2002 na Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego (WSPiZ)*, Warszawa 2004, Bydgoszcz 2003.

⁷ Por. *Prawo ubezpieczeń gospodarczych A. D. 2004. cz. I: Umowa ubezpieczenia*. Publikacja Izby Gospodarczej Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka *Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego*.

⁸ oraz *odbytej 19 kwietnia 2003 na WSPiZ pt: Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego. Wyzwania i oczekiwania*, Warszawa 2004

nego, odpowiadającego potrzebom gospodarki rynkowej, prawa ubezpieczeniowego nie może odbyć się bez gruntownej regulacji umowy ubezpieczenia⁹.

Potrzebę tę nader trafnie podniósł prof. E. Kowalewski, stwierdzając m.in.: „Obowiązująca obecnie kodeksowa regulacja umowy ubezpieczenia – pomimo pewnych zmian dokonanych w 1990 r. – pochodzi z okresu funkcjonowania ubezpieczenia typu socjalistycznego, które w niewielkim stopniu „interesowało się” swobodą kontraktową oraz popytem jako stymulatorem ochrony ubezpieczeniowej. Pojawienie się zdemonopolizowanego rynku ubezpieczeniowego stworzyło potrzebę nowego spojrzenia na tzw. ochronne funkcje prawa ubezpieczeniowego, które winno ubezpieczającym gwarantować niezbędne w nowych warunkach minimum ochrony. Nie bez znaczenia jest również pojawienie się nowych instytucji ubezpieczenia rynkowego (np. brokerów) czy nowych zagrożeń (np. zawieranie tzw. ubezpieczenia podwójnego), co nie może pozostać bez echa w kodeksowych regulacjach umowy ubezpieczenia. Nie można się zgodzić z poglądem, że wystarczy wprowadzić do tej regulacji jedynie zmiany cząstkowe czy o charakterze „kosmetycznym”; prawo o umowie ubezpieczenia wymaga przebudowy gruntownej i zarazem kompleksowej”¹⁰

Te przesłanki, a także postulaty powoływanych kolejnych konferencji naukowych odbytych w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, tj. w 2002 r. nt. „Problemy i kierunki unormowań rozwoju rynku ubezpieczeniowego” oraz w 2003 r. nt. „Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego” wywołały społeczną inicjatywę, wspartą i przyjętą przez Izbę Gospodarczą Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka, dotyczącą powołania społecznego zespołu ekspertów ds. opracowania projektu oddzielnej ustawy lub nowelizacji tytułu XXVII kodeksu cywilnego – umowa ubezpieczenia.

⁹ Por. J. ŁOPUSKI, *op. cit.*, oraz E. KOWALEWSKI, *Regulacja prawna*, *cit.*, s. 16 i n.

¹⁰ Tak E. KOWALEWSKI, *Regulacja prawna*, *cit.*, s. 16.

5. ORGANIZACYJNE DZIAŁANIE ZESPOŁU IZBY

Spółeczny zespół Izby Gospodarczej Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka, pracujący pod przewodnictwem prof. Eugeniusza Kowalewskiego odbył na przestrzeni blisko 2 lat szereg posiedzeń poświęconych zagadnieniom ukonstytuowania, sposobom procedowania, celom i zakresowi zadań oraz kwestiom szczegółowym. W pracach zespołu uczestniczyli również przedstawiciele Ministerstwa Finansów.

W trakcie obrad przyjęto zasadę podziału zespołu na dwa podzespoły, merytoryczny, kierowany bezpośrednio przez prof. E. Kowalewskiego, przygotowujący założenia, określający cele i kierunki prac oraz projekty rozwiązań prawnych. Ustalono, iż będzie on wspierany, w miarę postępu prac, przez szersze grono ekspertów i konsultantów założeń. Zespół przygotowując zasady procedowania, wziął pod uwagę także uwagi zgłoszone przez prof. Jana Łopuskiego¹¹, iż przed rozpoczęciem właściwej pracy legislacyjnej zmierzającej do przygotowania projektu stosownej ustawy niezbędne jest uzgodnienie metody pracy oraz przyjęcie jej podstawowych założeń. Do takich założeń prof. Jan Łopuski zalicza określenie planu pracy zespołu, koncepcji aktu legislacyjnego i metody legislacyjnej oraz rozstrzygnięcia podstawowych kwestii merytorycznych (takich jak np. zakres przepisów bezwzględnie obowiązujących, wprowadzenie odrębnych regulacji dla obrotu zagranicznego, zakres ubezpieczeń obowiązkowych, stosowanie przepisów o ochronie konsumenta itp), w odniesieniu do których mogą ujawnić się różnice poglądów między członkami zespołu. Te kwestie podstawowe, zwłaszcza dotyczące konstrukcji i zasad ogólnych umowy ubezpieczenia, powinny być w tej wstępnej fazie pracy ustawodawczej przedyskutowane i w wyniku tej dyskusji uzgodnione lub rozstrzygnięte, a następnie przyjęte jako założenia przygotowanego aktu legislacyjnego. Nie powinny one być później podważane, a w każdym ra-

¹¹ Por. J. ŁOPUSKI, *W sprawie prawa o umowie ubezpieczenia*, [w:] *Materiały konferencji naukowej odbytej w WSPiZ 19.05.2004 pt.: Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego*, cit.,

zie nie w ramach zespołu, gdyż może to spowodować dezorganizację jego pracy. Niezbędna jest pewna spójna wizja aktu legislacyjnego (ewentualnie ujęta w jego makiecie), która jest później stopniowo i konsekwencje realizowania¹².

6. MERYTORYCZNE DYSKUSJE CO DO MIEJSCA I ZAKRESU UREGULOWAŃ *DE LEGE LATA* I *DE LEGE FERENDA*

Przygotowując do merytorycznej części prac, wzięto pod uwagę bogatą literaturę przedmiotową, a w tym nadesłane na kolejne konferencje naukowe tj. „Problemy i kierunki unormowań rozwoju rynku ubezpieczeniowego w Polsce” odbytej na Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego 22.03.2002 i konferencji pt: „Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego. Wyzwania i oczekiwania” odbytej dnia 25.04.2003 na WSPiZ w Warszawie, referaty i materiały¹³ oraz referaty i wystąpienia odbytego dnia 22 grudnia 2003 seminarium organizowanego przez IGUiOR i Wyższą Szkołę Ekonomiczno-Informatyczną w Warszawie pt.: „Wpływ nowych uregulowań prawnych na struktury, układ i treść ogólnych warunków ubezpieczeń”¹⁴ Nader istotną, podstawową kwestią rzutującą na zasadność i celowość prac Zespołu było rozstrzygnięcie czy umowa ubezpieczenia wraz z innymi pokrewnymi uregulowaniami dotyczącymi ubezpieczeń, powinna tak jak dotychczas podlegać regulacji w kodeksie cywilnym, czy też, np. wzorem francuskim, zostać uregulowana kompleksową odrębną ustawą ubezpieczeniową. Gdyby przyjąć istniejący stan, tj. uregulowanie

¹² Por. J. ŁOPUSKI, *Przepisy o umowie ubezpieczenia*, «Gazeta Ubezpieczeniowa» nr 22 (269) z dnia 1 czerwca 2004 r., wkładka IZBA-Pismo IGUiOR nr 4, s. 4

¹³ Por. [w:] *Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego. Wyzwania i oczekiwania*, Warszawa 2004, s. 71-151

¹⁴ A szczególnie E. KOWALEWSKI, *Wymogi nakładane na OWU prawem obowiązującym od 1 stycznia 2004* oraz W. MOGILSKI, *Ubezpieczenia obowiązkowe, w polskim systemie ubezpieczeniowym*, «Prawo Asekuracyjne» 3.1-3 (1997) s. 13.

ustawy ubezpieczenia w kodeksie cywilnym, wówczas należałoby stwierdzić, iż mimo kolejnych nowelizacji Tytułu XXVII k.c., łącznie z ostatnio zrealizowanymi nowelizacjami wprowadzonymi ustawą o działalności ubezpieczeniowej z dnia 22 maja 2003 r., zmiany te nie rozwiązały problemu. Istota rozwiązań prawnych XXVII Tytułu Kodeksu cywilnego nadal wywodzi się z epoki gospodarki nakazowo-rozdzielczej. Tym niemniej, nie można nie dostrzegać wagi dokonywanych nowelizacji, w tym z dnia 22 maja 2003 r. Zwraca na nie uwagę M. Orlicki, stwierdzając m.in., że: „Ustawodawca reformując kodeksowe przepisy o umowie ubezpieczenia dał jasny sygnał dotyczący kierunku zmian w prywatnym prawie ubezpieczeniowym. Chodzi o ewolucyjne przystosowanie kształtu prawnego kontraktu ubezpieczeniowego do realiów gospodarki rynkowej i do znaczącego wzrostu współpracy międzynarodowej w zakresie ubezpieczeń gospodarczych”¹⁵ Mimo zasygnalizowanych dostosowań (np. w dziedzinie praw konsumenta), kwestia stosunku unormowania umowy ubezpieczenia do wymagań związanych z akcesją Polski do Unii Europejskiej potrzebuje dalszych dopracowań.

Kodeksowa regulacja umowy ubezpieczenia, stanowiąc trzon prawa ubezpieczeniowego, zawiera także tzw. przepisy ogólne o ubezpieczeniach, wybiegające poza jej ramy. Zamieszczono w nich podstawowe zasady i pojęcia prawa ubezpieczeń gospodarczych. Na szczególne podkreślenie zasługuje pominięcie jednak tak istotnych kwestii, jak np. pojęcia wypadku ubezpieczeniowego i zdarzenia losowego, definicji przedmiotu ubezpieczenia, zakresu odszkodowania ubezpieczeniowego, charakteru prawnego polisy ubezpieczeniowej, ubezpieczeń generalnych, ubezpieczeń podwójnych, obowiązków pracowników przy zawieraniu umowy ubezpieczenia czy ubezpieczeń na cudzy rachunek¹⁶. Należy dodać, iż również zmiany w treści przepisów k.c. wprowadzone zapisami ustawy o działalności ubezpieczeniowej z 22 maja 2003 r.

¹⁵ Tak M. ORLICKI, *Uwagi o projekcie zmian przepisów kodeksu cywilnego dotyczących zmian umowy ubezpieczenia*.

¹⁶ Tak E. KOWALEWSKI, *Regulacja prawna*, cit.

nie spotykają się z jednoznacznie pozytywnymi opiniami środowiska ubezpieczeniowego. Przykładem są choćby wskazania na niedostatki nowelizacyjne art. 812 k.c.¹⁷, art. 817, art. 822 czy wreszcie § 5 art. 384 k.c.¹⁸.

Spółecny zespół, wypracował a następnie przedłożył Ministerstwu Finansów wstępne założenia co do konieczności tematycznej problematyki oraz podstawowych tez kierunkowych. Izba wniosła między innymi o uznanie słuszności podjętej inicjatywy oraz legitymizację działań w zaproponowanej formule merytorycznej i legislacyjnej. Minister Finansów uznając zasadność podjęcia prac, wystąpił ze stosownym stanowiskiem do Ministra Sprawiedliwości, jako kompetentnego w zakresie inicjatyw legislacyjnych odnoszących się do unormowań ustawy Kodeks Cywilny. Zajęte przez resort sprawiedliwości stanowisko, nie kwestionowało w zasadzie słuszności prac nad dalszymi potrzebami legislacyjnymi, jednakże sprowadziło się do powołania odrębnego zespołu ekspertów do spraw kodeksowej nowelizacji umowy ubezpieczenia. Do składu powołanego zespołu został następnie dokooptowany prof. Eugeniusz Kowalewski, a na poszczególne jego posiedzenia zapraszani byli także niektórzy przedstawiciele innych podmiotów rynku ubezpieczeniowego¹⁹. Nie opublikowanie dotychczas założeń kierunkowych projektowanych rozwiązań i ponowne zawężenie kręgu osobowego oraz poufnie sygnalizowany zakres projektowanych zmian – zdaniem liczących się autorytetów środowiska ubezpieczeniowego – budzi pewne obawy co do prawidłowości przyjętych zasad, a szczególnie co do kompletności projektowanych rozwiązań.

¹⁷ Por. D. FUCHS, *Dostosowanie polskiego prawa w zakresie umowy ubezpieczenia do wymagań 'acquis communautaire' z uwzględnieniem projektu europejskiego kodeksu cywilnego*, referat na powoływanej konferencji *Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego*.

¹⁸ Por. np. M. ORLIICKI, *Uwagi o projekcie zmian przepisów kodeksu cywilnego dotyczących umowy ubezpieczenia*, referat na powoływanej konferencji z dnia 19.05.2004.

¹⁹ Do połowy roku zespół ten nie upublicznił wyników prac.

Izba z uwagą będzie śledzić przebieg prac, jako że jej zdaniem, w nowych rozwiązaniach, nie może powtórzyć się sytuacja, która miała miejsce w nowelizacji z 23.05.2003, tj. wyraźnego niedopracowania materii powstałej z winy ustawodawcy.

Reasumując ubiegłoroczna nowelizacja prawa ubezpieczeniowego, nie bez kozery okrzyknięta rewolucją, nie rozpoczęła się tam gdzie powinna, od współczesnego uregulowania umowy ubezpieczenia, bardziej systematyczne, niż dokonana nowelizacją kodeksu cywilnego, albo odrębną ustawą. Nowelizacja k.c. dokonana ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej²⁰ nie tylko nie jest wystarczająca, ale i nie wolna jest od błędów, żeby tu ponownie wymienić tylko nowy § 5 dopisany do art. 384²¹, naruszający niepotrzebnie zasadę swobody kontraktowej.

7. POTRZEBNA NOWA USTAWA O POŚREDNICTWIE UBEZPIECZENIOWYM

Dyrektywa 2002/92/EC Parlamentu Europejskiego i Rady [Europejskiej] z 9 grudnia 2002 r. w sprawie pośrednictwa ubezpieczeniowego,²² której postanowienia państwa członkowskie są zobowiązane wdrożyć przed 15 stycznia 2005 r., wnosi tak wiele zmian do zakresu regulowanego ustawą z dnia 22 maja 2003 r. o tej samej nazwie,²³ że dla ich absorpcji słuszne mogłoby napisanie jej od początku lub istotne jej nowelizowanie

Wśród kwestii szczegółowych jakie już dziś można wskazać jako niezbędne do uwzględnienia przy modyfikacji polskiego prawa ubezpieczeniowego, chcielibyśmy zwrócić uwagę zwłaszcza na

²⁰ Dz.U. Nr 124, poz. 1151.

²¹ „W przypadku umowy ubezpieczenia przepisy niniejszego tytułu stosuje się do stron umowy, także gdy ubezpieczający nie jest konsumentem.”

²² DIRECTIVE 2002/92/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 December 2002 on insurance mediation, Official Journal of the European Communities z 15.1.2003.

²³ Dz.U. Nr 124, poz. 1154

– konieczność uwzględnienia zasadniczej zmiany zakresu regulacji pośrednictwa ubezpieczeniowego z obecnego podmiotowego na przedmiotowy, skoro UE dostrzega i aprobuje wykonywanie usług ubezpieczeniowych przez innych dostawców usług finansowych i doradczych, niż nasi agenci i brokerzy ubezpieczeniowi

– potrzebę wydłużenia wykraczającego poza początek 2005 r. okresu przejściowego na dostosowanie pośredników polskich do wymogu Dyrektywy 2002/92/WE co do minimalnej sumy ubezpieczenia OC

– wykreślenie z obowiązkowego zakresu ubezpieczenia OC kategorii winy umyślnej ubezpieczającego

– konieczność uwzględnienia europejskiego zakresu minimalnego poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych pośrednika ubezpieczeniowego.

8. O USTAWOWY OBOWIĄZEK EDUKACJI POŚREDNIKÓW UBEZPIECZENIOWYCH

Dyrektywa 2002/92/EC przypomina o wymogach minimalnego poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych, określonym we wcześniejszych uregulowaniach Zleceniem Komisji [Europejskiej] 92/48/EEC z 18 grudnia 1991 r.²⁴

Oprócz oczywistego wymogu konieczności wypełnienia europejskich wymagań formalnych w tym zakresie, mieć trzeba na uwadze, że stajemy właśnie u progu, czy tego chcemy, czy nie chcemy, dołączenia do grona realizatorów t. zw. strategii lizbońskiej, przyjętej przez Radę Europejską w marcu 2000 roku, wyznaczającej nowy cel strategiczny: *przekształcenia Unii Europejskiej w przeciągu 10 lat w najbardziej konkurencyjną i dynamiczną*

²⁴ 92/48/EEC: Commission Recommendation of 18 December 1991 on insurance intermediaries, OJ L 019 28.01.1992 p. 32

gospodarkę w świecie opartą na wiedzy²⁵, charakteryzującą się trwałym wzrostem gospodarczym, coraz większą ilością coraz lepszych miejsc pracy oraz większą harmonią społeczną²⁶. Perspektywa sprostania temu wyzwaniu brzmi na naszym ciągle polskim podwórku nieznośnie futurologicznie. Czas jednak byłby najwyższy po temu, aby to wyzwanie przełożyć na konkret: wiedza podstawą ubezpieczeń²⁷.

Jeśli dzisiaj nie podejmiemy odpowiednich działań, aby się przygotować do konkurencji w warunkach GOW, to koszty, jakie w przyszłości będziemy zmuszeni ponieść, będą wielokrotnie wyższe, a stracony czas trudno będzie odrobić.

Jak by tego było mało, stoimy również wobec bliższego jeszcze w czasie wyzwania. Z początkiem nowego roku zmieniło się w Polsce zasadniczo otoczenie prawne działalności ubezpieczeniowej.

²⁵ Ang. *knowledge-based economy*, powinno być – oczywiście – gospodarka oparta o wiedzę. Istnieje wiele pojęć na określenie gwałtownych przemian zachodzących w gospodarce i sposobie życia obecnego pokolenia. Peter Drucker mówi o społeczeństwie postkapitalistycznym (*post-capitalist society*), Daniell Bell o „społeczeństwie postindustrialnym” (*post-industrial society*), Alvin Toffler o „trzeciej fali” (*third wave*), Manuel Castells o „gospodarce sieciowej” i „społeczeństwie sieciowym” (*network economy, network society*), Don Tapscott o „gospodarce cyfrowej” (*digital economy*), Charles Handy o „wieku niepewności” (*age of unreason*), Lester Thurow o „gospodarce opartej o wiedzę” (*knowledge-based economy*), John Naisbitt o „społeczeństwie wiedzy” (*knowledge society*), Taichi Sakaiya o „społeczeństwie doceniającym wiedzę: (*knowledge-value society*), Charles Savage o „era wiedzy” (*knowledge era*). Inne, równie popularne określenia to: „era informacyjna” i „społeczeństwo informacyjne”, „wiek technologiczny” (Zbigniew Brzeziński), „gospodarka niematerialna”, „post-fordyzm”, „post-taylorizm”, „gospodarka połączeń” (*connected economy*), „gospodarka napędzana wiedzą” (*knowledge-driven economy*).

²⁶ Patrz *Gospodarka oparta na wiedzy – Stan, diagnoza i wnioski dla Polski*, ekspertyza Instytutu Zarządzania Wiedzą w Krakowie na zlecenie Departamentu Strategii Gospodarczej Ministerstwa Gospodarki, Warszawa-Kraków 2002.

²⁷ Rozmowa ze Stanisławem Nowakiem, «Gazeta Ubezpieczeniowa» z 11 listopada 2003 r.

Ta rewolucja²⁸ w polskim prawie ubezpieczeniowym każe wreszcie traktować serio kwestię poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych uczestników rynku ubezpieczeniowego. Krytyczne opinie na ten temat były dobitnie formułowane podczas konferencji ubezpieczeniowych odbytych w Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego w tym i ubiegłym roku. Obecnie kwestia ta nabiera aktualności za sprawą

- konsekwencji praktycznych rewolucji w polskim prawie ubezpieczeniowym

- perspektywy otwarcia rynku ubezpieczeniowego na konkurencję europejską i konieczności dalszych zmian w prawie absorbujących rozwiązania europejskie

- tzw. programu lizbońskiego Unii Europejskiej, narzucającego konieczność edukacji zawodowej permanentnej (w każdej prawie dziedzinie)

- uprzytomnienia poprzez regulacje europejskie nieuchronnego kierunku ewolucji rynku usług ubezpieczeniowych w stronę ich integracji z usługami finansowymi (*bankassurance*, doradztwo i pośrednictwo kredytowe i inwestycyjne zwłaszcza).

Niedostatek wiedzy i umiejętności zawodowych uczestników profesjonalnych rynku ubezpieczeniowego w Polsce nie może być naprawiany tylko poprzez rozwój kształcenia akademickiego. Przeciwnie – rozmiary jego i pilność wymagań co do im przeciwdziałania nakazują poświęcić wiele uwagi doskonaleniu zawodowemu w różnych formach.

Izba Gospodarcza Ubezpieczeń i Obsługi Ryzyka przyjmując zadania edukacyjne za jeden z wiodących kierunków działalności podejmuje rozległe i ambitne przedsięwzięcia w tej dziedzinie.

²⁸ Tak dziennik «Rzeczpospolita» z 11 sierpnia 2003 r. nazwał ustawy ubezpieczeniowe z dnia 22 maja 2003 r. (Dz.U. Nr 124, poz. 1151-1154), zmieniające zasadniczo otoczenie prawne form i metod działania uczestników rynku ubezpieczeniowego, począwszy od 1 stycznia 2004 r., kiedy większość nowelizacji weszła w życie. (Część zmian obowiązuje od 16 lipca 2003, a niektóre wchodzi w życie „z dniem uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej”, tj. 1 maja 2004 r.).

POLISH INSURANCE LAW IN THE CONTEXT OF THE 'ACQUIS
COMMUNAUTAIRE' UE REQUIREMENTS (RECAPITULATION
OF THE STANDPOINTS PRESENTED IN THE CHAMBER'S WORKS)

Summary

Substantial changes of the legal status in the system of Polish economic insurance, called a revolution in the Polish insurance law, initiated by a series of bills dated 22 May 2003 and multiplicity of accompanying secondary legislation made the insurance market start numerous analytic works, also in the context of the requirements to adapt to the community law.

These important and vast issues, already for some time, have been subject to studies and discussions taking place in the Insurance and Risk Management Chamber of Commerce. They draw to a conclusion that the quality of Polish law is unsatisfactory, the law is complicated and unclear. Further they show deficiencies in the knowledge of the community law in Poland due to which a social and professional insurance education is necessary.

Further adaptation measures should start from a substantial change of the law on insurance contract. This process should also regard the act insurance agencies.

An urgent need of insurance education, belonging to a so-called Lisbon strategy adopted by the European Council in March 2000, is highly important for the insurance market.